

Open Hof Culemborg, 3 maart 2023, 3e zondag van de 40-dagentijd

Lezingen: Jeremia 26: 1-19 en Johannes 2: 13-22

Thema: 'Maak deze woning los'

Voorganger: ds. Klaas Holwerda

Geliefden in onze Heer, Jezus Christus,

In onze tijd van kerkelijke neergang wordt soms de betekenis van een kerkgebouw wat laatdunkend afgedaan met het opwerpen van de vraag wat de kerk nou eigenlijk is: een stapel stenen of een gemeenschap van mensen? Heeft die trant van redeneren het evangelie van vanmorgen aan zijn kant? Breek deze tempel af ...

In de tijd waarin de apostel Johannes zijn evangelie schreef, stond door toedoen van de Romeinen van de tempel in Jeruzalem al geen steen meer op de andere. Het kan dus blijkbaar ook zonder.

Maar hoe rijmt dat dan met de hartstocht, de passie die het verhaal aan Jezus toeschrijft (Ps. 69: 10; Joh. 2: 17) en die Friedrich Peter in alle hevigheid en heftigheid verbeeldt in een digitaal kunstwerk? Het heilig vuur dat in Jezus brandt? De kokende woede waarin hij ontsteekt, getuige zijn rood aangelopen gezicht, donkerrode zweep en trappende voet, wanneer hij in die vermeende stapel stenen het tegendeel vindt van wat hij er zoekt?

Zeker, de bijbel staat vol religiekritiek. De messcherpe woorden van Jeremia, ook al in de tempel, zijn er een voorbeeld van en Jezus voegt enkel de daad bij het woord. Maar is er ook maar een bladzijde van het boek die ons meegeeft de erediens maar af te schaffen? Richt de kritiek zich niet veeleer op de manier waarop: liturgie verworden tot uiterlijk vertoon, zonder vervolg in de dagelijkse levenswandel, zonder besef dat het om onszelf gaat?

In vroegere dagen kwamen de bedevaartgangers met een dier uit hun eigen kudde naar het godshuis. Daarmee boden zij als het ware zichzelf als offer aan: het werk van hun handen, hun levensinzet. Nu worden op diezelfde plaats woekerwinsten gemaakt met de aangeboden offerdieren, met het wisselen van heidense munt voor tempelpasmunt. Zie het even rode geldkistje waarop de woede van Jezus zich richt in het midden van het kunstwerk van Friedrich Peter.

Haalt Jezus daarom extra uit naar de duivenverkoopers? Duiven zijn de offerdieren voor de minst draagkrachtigen en meest kwetsbaren (Lev. 5: 11; 12: 8). De rekening van eigen gewin bij hen

neerleggen staat gelijk aan hen de vernieling in helpen. Een aantal jaren geleden overleed een Britse pakketbezorger, diabetespatiënt, na het laten schieten van doktersbezoeken uit angst voor de boetes van 150 pond per niet gewerkte dag. Maak van het huis van mijn vader geen verdienmodel. Lever de samenleving niet uit aan de krachten van de markt (Joh. 2: 16).

Nabij was het pascha, het pesach van de Judeeërs - zo begint het evangelie voor vanmorgen. Tot driemaal toe klinkt dat zinnetje in het boek (Joh. 2: 13; 6: 4; 11: 55), een leidmotief. Klinkt er de herinnering in door aan het voorschrift uit de thora om driemaal in het jaar op te gaan naar Jeruzalem en te verschijnen voor het aangezicht van de Eeuwige? (Deut. 16: 16)

Laat het niet bovenal zien hoe alles in dit boek draait om pesach, die rite de passage, die wondere oversteek, dwars door water en woestijn, van een oude naar een nieuwe wereld en van een geknecht bestaan naar een leven in vrijheid? Is dat niet wat erediensdienst zou moeten zijn: oefening in het voltrekken van die oversteek, heilig spel voor het aangezicht van de Eeuwige, dat vraagt om zorgvuldigheid en toewijding, hartstocht?

Nabij was het pascha, het pesach van de Judeeërs. Het is er bijna, maar nog met niet. Of nog helemaal niet, zoals Jezus tot zijn verdriet en zijn woede gewaar wordt op de plaats waar die nieuwe wereld zou kunnen oplichten van liefde en recht waarin een ieder gedijt.

Nabij was het pascha, het pesach van de Judeeërs. Al op de voorafgaande eerste bladzijde heeft het boek ons oog gescherpt voor het ware paaslam dat daarbij hoort: zie, het lam van God, dat de misstap van de wereld opneemt (Joh. 1: 29). Straks op een van de laatste bladzijden zal Jezus de geest overdragen (Joh. 19: 30), uitgerekend op het uur waarop in de tempel het paaslam werd geslacht. En van hem zal geen been gebroken worden (Joh. 19: 33), precies zoals er van het paaslam geschreven staat (Ex.12: 46; Num. 9: 12; Ps. 34: 21; Joh. 19: 36).

Een leerhuis voor het geweten: zo heeft eens iemand de Tien Woorden genoemd die op twee stenen tafels in het hart van het huis van God bewaard worden om daar steeds opnieuw tot klinken gebracht te worden, gehoord, overwogen, ingeoeffend, uitgespeeld, gesmeed tot repertoire voor ons handelen. Geen mens is niet-ik. Niemand is niet aangesproken. In de joodse uitleg zijn deze tien richting wijzende woorden gegeven in alle talen van de wereld. Opdat niemand zou kunnen zeggen: ik wist er niet van. 'Onverstand wordt wijs', zegt de antwoordpsalm van vanmorgen (Lied 19a; zie Ps. 19: 8). Onverstand wordt wijs: van dat moment af weten we wat we te doen en wat we te laten hebben.

Jeremia mag dan in de eerste lezing voor vanmorgen voorlopig nog de dans ontspringen. Jezus beseft intussen zeer wel wat er kan gebeuren, wanneer je met alle hartstocht die in je is (Joh. 2: 17), gehoor geeft aan de stem van het geweten. Hij doorziet de drogredenen die ons verleiden van onze ziel een marktplaats te maken. Maar hij is doof geworden voor stemmen die minder zijn dan de alles omvattende liefde van God.

Maak deze woning los en in drie dagen richt ik hem op (Joh. 2: 19). Ja, het is een opmerkelijk woord dat de evangelist hier gebruikt. Doet het niet denken aan het lostrekken van de tentpinnen van het opvouwbare heiligdom waarin de Eeuwige met zijn mensen de woestijn doortrok? Het zal ook nog geruime tijd duren voor het kwartje valt: hij zegt dat niet over die stapel stenen; hij zegt het over zijn bloedeigen lichaam (Joh. 2: 21).

Willem Jan Otten noemt het een vorm van zelfonderzoek; bewustwording van het steeds niet durven begrijpen wat je innerlijk al aanvoelt, of verdringen wat je al weet; de pijnlijke waarheid

onder ogen komen, dat je pas na de dood van deze ene, nee, dankzij die dood, tot besef komt wat hij voor je heeft betekend.

Maak deze woning los (Joh. 2: 19). Laat mijn aardse lichaam maar uiteenvallen. God zal er wel raad mee weten. En waar ik voor sta: het is niet kapot te krijgen.

Het doet me denken aan woorden van Aleksej Navalny in de rechtszaal: *Ik vind het niet leuk om hier te zijn, maar ik heb geen spijt van hoe het gelopen is. Ik voel zelfs een soort voldoening, omdat ik in een moeilijke tijd deed wat de geboden me zeiden. Of ook: Het raakt mij niet en ik kan zeggen waarom. Het gebod 'zalig wie honger en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen vervuld worden' is in werkelijkheid momenteel het belangrijkste politieke idee in Rusland. Zonder toeters en bellen: er schuilt kracht in gerechtigheid. Wie de waarheid en gerechtigheid achter zich heeft, zal winnen.*

Ik moet ook denken aan een icoon van de graflegging, door Wasili Wasin geschilderd op lindenhout, waarin het in de aarde gelegde lichaam en de gestalte van de opgestane samen een kruis vormen.

Maak deze woning los en in drie dagen richt ik hem op (Joh. 2: 19). Toen die stapel stenen niet meer was en verwoest lag, daalde langzaam maar zeker het besef in, dat de Eeuwige in deze mens een nieuw adres gevonden had (Joh. 2: 22) en in hem zijn tent onder ons opgeslagen had (Joh. 1: 14).

Naar dat geheim leven wij deze veertig dagen toe. Want zijn onverwoestbaar lichaam, uit de doden opgewekt – zijn wij dat in potentie niet ook zelf en samen: voor een tijd een plaats van God, zo vaak wij ons doen en laten richten naar zijn voorbeeld? Zoals een lied zegt: 'Breken en delen, zijn wat niet kan, doen wat ondenkbaar is, dood en verrijzenis' (Lied 276).

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.
Amen